

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Dispvtaiones Theologicae

Quatuor Tomis distinctæ: Qvibus Vniversa Theologia Scholastica Clare,
Breviter & accuratè explicatur

De Deo, Et De Angelis

Martinon, Jean

Burdegalae, 1644

Sect. 2. Quid sit prouidentia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73898)

pegit, & fructu ablato desertam reliquit; & neque duos saepe dies permanet. Igitur tugurium absque providente non staret, & mundus stabit?

Exempla
v. l. e. g. t. u. s.
p. o. u. d. e. t. i. e.
d. i. n. a.

Specialiter verò elucet Dei providentia in tam constanti, tam artificiosa, & tam apta ad bonam rerum inferiorum, & aliorum con-
versione: in fontium, & fluminum toto orbe
disperforum, perennatione: in mirabili tot
specierum, præsertim animalium, conserva-
tione: in stupende frugum, fenum, & alia-
rum ferum, ad animalium victum & com-
moditatem necessarium, multiplicatione:
in vultuum humanorum, & vocum, & scri-
ptionum diversitate, & inter infinitos vix
duo plures similes reperiantur, ex cælis oppo-
sitis sequitur magna confusio, & rerum
perturbatio: in eorundem hominum tanta
ingeniorum, humorum, & affectuum diffe-
rentia, ut alij præstant, & alij seruiant, & nun-
quam desint, qui necessariis quibuscunque
officiis, & ministeriis, etiam vilissimis mo-
lestissimisque incumbant: in Ecclesiæ Chri-
stianæ contra Romanorum Imperatorum, a-
liorumque persecutorum potentiam, hæretico-
rum insultus, & malorum Christianorum
corruptionem, perpetuatione: in non infre-
quenti hominum sceleratorum, per quos
quisque peccavit, castigatione: cum malè
parta malè dilabuntur: cum qui occidit, occi-
ditur: qui se nimium extulit, deprimatur: qui
crudelis in alios exitit, crudeliter & ipse
tractatur: cum impiorum consilia & machi-
nationes repente subvertuntur: cum occulta
scelera mirabiliter deteguntur. Quibus
exemplis abundant sacra prophætaque hi-
storiæ, & nova identidem occurrunt.

3
Obiectio-
nes Atheo-
rum contra
providen-
tiam.

Neque obest quòd mali bene, & boni
malè plerumque eveniat hac in vita: quo po-
tissimum argumento mouentur Athei, & Sem-
iathei, ut de diuina providentia dubitent.
Nam cum anima sit immortalis, non deest
locus neque tempus, quo post hanc vitam
cuique pro meritis eueniat, iuxta illud Luc.
16. Recordare fili, quia recepisti bona in vita tua,
&c. Interea verò communiens est Deum fi-
nere homines liberè agere, ut sponte ad vir-
tutem ferantur, non amara necessitate com-
pulsis: neque pro meritis statim punire pec-
catores, sed patienter ad poenitentiam expec-
tare: malaque plurima perire ob exi-
mia bona, quæ inde consequuntur. Malitia
enim impiorum, se vitæ coronæ iustum &
gloriæ. Neque tam in ita dormit diuina pro-
videntia in sæculo præserti, ut omnia futu-
ro reseruet, & interdum non è satis aperte
exerat, visidictamque malorum, diu licet
toleratorum, exerceat, ut antea notauimus.

Neptum verò est quod obijciunt Semia-
thei, indignum esse diuinæ maiestati ad tam
vilia & minuta, cuiusmodi sunt res humanæ
& mundanæ, descendere: cum Deus sit seipso
beatissimus, iustissimus, perfectissimus, neque
ex rebus creatis quicquam illi accedat. Nam
ut rectè Less. cap. 3. de prouidentia numi-
nis: Cum homo sit opus Dei, cuius menti
ipse leges iustitiæ, omnique virtutis impres-

fit: maximè ad eum pertinet, Alius curam
gerere ut secundum illas leges viuat. Ad opi-
ficem enim pertinet curare suum opus, & ad
legislatorem, ut leges suæ ferantur. Paren-
tis, interest quomodo se gerant filij. Deus
autem est omnium parens. Utque nemo eum
probauerit qui palatium à se constructum
conseruare negligit: nec legislatorem, qui
conditis optimis legibus, nullam curam ad-
hibet, ut mandentur executioni: sed omnia
permittit subditorum arbitrio: nec paren-
tem, cui nullæ de filiorum moribus & vita est
cura. Quamò minus probandus esset ille
Deus, quæ tam exitium opus à se factum ne-
glexeret, & nullam curam rerum humana-
rum gereret, præsertim cum facillimè, &
absque villo labore possit illas gubernare?
Nam cum sit perfectissimè infinitus in intel-
ligendo, omnia sine villo labore intelligit.
Cumque sit omnipotens, exequitur sine dif-
ficultate quicquid vult.

Alia quædam obijciebant olim infideles
contra Dei prouidentiam, quæ referuntur
plene refutantur August. in Psal. 148. &
Chrysost. hom. 12. & 61. ad populum An-
tiochenum, & homil. 19. in epistolam ad
Ephesios, apud quos legi possunt. Hierony-
mus verò in caput primum Abacuc, versus
finem, cum ait esse absurdum deducere diui-
nam maiestatem, ad hoc ut seiat quot culices
nascantur &c. tantum vult Deum non eod-
dem modo scire (tam scilicet attendendo &
curando quid fiat) ea quæ pertinent ad bruta
animalcula, atque ea quæ ad homines, præ-
sertim circa salutem, cuius Deus longe ma-
iorem curam gerit, multaque propter illam
facit præter, & supra, & contra rerum natu-
ralium ordinem. Quo etiam sensu ait Apo-
stolus 1. Corinth. 9. *Quisquid de bobus cura est
Dei?* Neque enim negat Deum vllam eorum
curam & prouidentiam habere: sed vult tan-
tum significare Deum maiorem habere ho-
minum: sicut & illud Deuter. 25. *Non alligabis
os boni trituranti*, quod Paulus ibidem
citatur, & explicat non ita esse dictum de bo-
bus, quin potius referatur ad homines, ad si-
gnificandum quod qui aliorum causa labo-
rant in spiritualibus, debent ab illis accipere
temporalia ad vitam necessaria. Et qui pas-
cit gregem, debet lacte gregis nutrire, ut ait
ibidem 1. Petri. 7. & 11.

SECTIO II.

Quid sit prouidentia?

HAc de re inter Theologos controuersia
est. Quidam enim in actu solo intel-
lectus prouidentiam constituent, ut D.
Thom. quæst. 22. artic. 1. vbi definit prou-
identiam esse rationem, id est cognitionem
ordinis rerum in finem. Alij in actu volunta-
tis, ut Scotus, S. Bonaventura, & D. Damascen.
lib. 2. de fide cap. 29. vbi definit prou-
identiam esse voluntatem, id est actum volun-
tatis, qui est in finem.

D. Thomas

Providentia
includit
actum
intellectus,
& voluntatis,
quæ etiam
executionis
est.

dentiam divinam esse voluntatem Dei per quam res omnes apte congruenterque gubernantur. Al est, ad fines suos dirigitur: gubernatio enim est rerum ad finem, directio in executione, ut ait S. Thom. quæst. 22. art. 2. Alij tertio in utroque actu constituunt, ut Alensis parte 1. quæst. 26. memb. 2. & qu. 28. membro 1. art. 2. ad 2. & Molina ad qu. 22. art. 3. disput. 2. Sunt denique qui media via incidentes aiunt nomen providentiæ formaliter & directè significare actum intellectus supra dictum, connotatiuè verò actum voluntatis: vel ex opposito, directè actum voluntatis, & connotatiuè actum intellectus. Quæ controuersia leuis momenti est, ut fatentur omnes. Si autem modum loquendi consulamus, certum est primò, cognitionem ordinis rerum in finem, id est, modi quo res in finem suum dirigendæ sunt, providentiæ nomine appellari posse: imò etiam generalius quamcumque prævisionem seu præcognitionem futurorum ac vim præconsiderandi futura. Quæ vis est pars prudentiæ, multumque confert ad statuendum de agentis: sicut & memoria præteritorum, & inspectio presentium.

Secundò, negari non potest quin voluntas, seu studium perducendi res ad finem, eodem nomine dici soleat. Imò hic potius est sensus illius vocis, quando quaritur an Deus rebus creatis provideat? Quaritur enim, non solum an ordinem rerum in finem cognoscat: sed an curam earum gerat, velitque ad proprios fines per media idonea ducere? Eodemque sensu providere sibi aut prospicere dicitur, ille qui curam gerit habendi necessaria ad viuendum saltem conuenienter suo statui. Item ille dicitur providere aut prospicere filiis, qui eos sua voluntate ad aliud vitæ genus conueniens ordinat, & medijs idoneis ad illud promouere curat. Quæ cura, licet cognitionem requirat, sine qua studium voluntatis & cura esse non potest, non est tamen cognitio, neque in principio cognoscendi ut tali: sed est in affectu & in voluntate, cuius actum propinquius sequitur executio, quam ipsam cognitionem. Voluntatis enim est imperare, & applicate potentiam executiuam: intellectus verò est dirigere: & potentia, exequi. Quam distinctionem, etiam in Deo, agnoscit S. Thom. quæst. 25. artic. 1. ad 4. & alij multi Theologi.

Tertio, negari etiam non potest quin uterque actus, & quidem directè ac formaliter, includi possit in conceptu providentiæ cuiusdam totalis & adæquata: ita ut sicut iustitia intera & perfecta, & prudentia, aliæque virtutes totales, in multis actibus veluti componendis consistunt: sic providentia quædam totalis, & perfecta, ex pluribus actibus tum intellectus, tum voluntatis, constituitur. Videlicet tum ex cognitione finis & mediolorum conuenientium, quæ est in intellectu, tum, ex intentione finis, & electione ac præparatione mediolorum conuenientium

quæ intentio, & electio ac præparatio seu destinatio mediolorum, sunt in voluntate. Quin etiam applicatio potentia executiua ad exhibenda media quibus finem allequamur, & actualis ipsa gubernatio, id est, directio ad finem in executione, præuia illius executioni, pertinere iure potest ad prouidentia totalis conceptum. Nam iuxta sensum & modum loquendi communem hominum, cuius maxime habenda est ratio in uocum acceptione, dicitur aliquis providere alteri, etiam tunc cum tribuit aut comparat illi necessaria ad finem consequendum, pura ad commodè viuendum, ad prosperè nauigandum, ad bellum aptè gerendum. Ipsaque alimenta, & alia subsidia ad fines illos comparata, vulgò vocantur *provisiones*: quique illa comparant & cõducunt, vocantur *provisores*. Neque obest quod prouidentia dicatur quasi *præuidentia* seu *præuisio*, quæ vox significat antecessorem quandam prouidentia, respectu executionis. Respondeo enim primò prouidentiam plus significare quam fert ethymologia, alioqui significaret tantum actum intellectus. Nam præuidentem, est præintelligere. Secundò dico seruari antecessorem sufficientem in eo quòd exhibitio illa mediolorum, & applicatio potentia executiua ad illa comparanda & exhibenda, est aliquid præuium executioni finis propter quam fit.

Atque hunc ego conceptum prouidentia, ut perfectiorem & adæquate omnia completentem, ceteris antepono. Ille verò primus prouidentia conceptus pro actu suo intellectus, valde imperfectus est, & à presenti consideratione alienus. Neque enim prouidere perfectè sibi vel aliis dicitur ille, qui tantum præuideret finem vel media conuenientia, nisi applicare satagar, quod voluntatis est. Ideoque S. Thom. qu. 22. art. 1. ad 3. prouidentiam in intellectu & cognitione ita constituit, ut tamen actum voluntatis superponat: tametsi de conceptu formali prouidentia non esse putat huiusmodi actum voluntatis. Sed alter modus philosophandi iam propositus nihil habet incommodi, & propter rationem expositam magis placet.

Quartò denique, ad conceptum integrum prouidentia Dei addendum est, illam non modò esse voluntatem & studium perducendi res creatas ad finem conuenientem, mediaque idonea apponendi: sed etiam esse curam & studium nihil permittendi temerè fieri, quodque ad bonum aliquum finem in ipso non referatur, & iustis de causis fieri permittatur. Quam secundam partem prouidentia addo propter peccata, in quibus permittendis Deus exercet suam prouidentiam, ut & in pœnis temporalibus atque æternis, quas reprobis infligit. Etiam si per peccatorum permissionem, & pœnarum æternarum inflictionem, non dirigat reprobos ad finem sibi conuenientem, à quo potius ipsos peccando aberrare permittit. Sed hæc secunda prouidentia pars est minus præcipua, &

10.
Providentia
integrè
supra, ad
que se extendat

TINO
US
in part
VI

pertinens tantum ad voluntatem Dei secundariam & consequentem. Prior verò est præcipua, & pertinet ad primariam, & antecedentem Dei voluntatem, quã vult creaturas, præcipueque intellectuales, ad finem sibi convenientem dirigere & perducere. Quam ob causam puto Theologos cum D. Thoma, & D. Damasceno, locis suprã citatis, mentionem tantum illius facere in providentiæ definitione, ac per illam sui partem nobilitatem, & favorabilem, providentiam describere. Quamquam definitio relata ex Damasceno, *Providentia est voluntas Dei per quam res apte congruent erque gubernantur*, potest facile utramque partem complecti. Pertinet enim ad rectam & prudentem gubernationem, & mala aliqua permittere, id est finire fieri, & delinquentes punire, ad bonumque finem omnia reducere. Idemq; dico de altera definitione Boetij lib. 4. de consolatione prosa 6. quam refert S. Thom. quæst. 22. art. 1. *Providentia est ipsa divina ratio in summo omnium principe constituta, qua cuncta disponit.*

11. Ex dictis collige primò, providentiam partim esse in intellectu, partim in voluntate, imò etiam secundum quid in potentia executiva. Secundò, obiectum providentiæ favorabilis, & primariæ, esse res ad finem sibi convenientem perducendas per media idonea. Tertiò, ad perfectam providentiam tria requiri præter cognitionem. Scilicet intentionem finis, ad quem aliquid sit dirigendum, & promovendum per media idonea: & deinde constitutionem mediorum, per quæ ad finem perducere possit ac denique applicationem mediorum, & executionem. In quoto negotio priores quidem partes sunt intellectus, ut cognoscat & proponat: posteriores verò & proximæ executioni, sunt voluntatis, ut eligat & determet, atque applicet media.

12. Finis autem per media obtinendus potest dupliciter esse volutus. Primò, per desiderium quoddam, etiam aliquatenus efficax, non tamen excludens voluntatem permittendi oppositum. Secundò, per voluntatem, ad eò absolutam & determinatam, ut non compatitur oppositum, neque impedimentum efficax affectuionis. Sic nos quædam ita volumus, ut finis parati tendere contra quævis impedimenta: quædam non ita. In Deo autem eadem varietas intelligi potest dupliciter. Videlicet quia Deus velle potest alicui bonum, siue naturale, siue supernaturale, tam absolute & determinate, ut ponat media certissima quæ sup omnino effectum habitura, neque velit permittere oppositum. Potest etiam velle alicui bonum minus efficaciter: ita ut ponat media, licet sufficientia sint (hoc enim saltem ad providentiam necessarium est) possint tamen non habere effectum, sitque peritus permittere ut non habeant: & potest etiam velle ea quibus de facto aliquid obstabit, ita ut cum vero finis de-

siderio, sit tamen voluntas permittendi oppositum finis & mediorum.

13. Illud quoque fecundò circa voluntatem finis & mediorum notatu dignum est, quòd licet finis necessariò prius expetatur quam medium: non tamen idcirco necesse sit ut expetatur eodem modo. Nam finis potest expeti simplici affectu, aliquatenus efficaci, non tamen adepturo finem: licet medium omnino efficaciter expetatur eodem actu voluntatis. Ex. gr. qui dat mille aureos alicui ex desiderio ut ille domicilium emat, ita tamen ut executionem ipsi liberam relinquit; habet simplex desiderium finis, sed efficaciter vult dare mille aureos quos dat. Sic Deus prius quidem vult alicui finem, quam media: potest tamen efficaciter velle dare aliquid propter finem, quem non vult voluntate tam efficaci, ut omnino sit habitura euentum, nec villo modo patiatur oppositum. efficaci tamen aliquatenus, scilicet eò usque ut moveat ad suppeditanda media. Sic enim v. g. voluit efficaciter Christum mittere ludæis propter eorum salutem: quam tamen non voluit efficaciter voluntate non compatiante permissionis oppositi, quod in multis de facto contigit. Atque hæc doctrina non tantum vera est, quando volumus finem consequendum per alium, ut in prædicto exemplo: sed etiam de fine per nos ipsos consequendo. Interdum enim media quædam faciliora aut leuiora adhibemus, quæ si non sufficiant, abstinemus à gravioribus.

14. Nec obest quòd eadem voluntate quã volumus media, necessariò volumus finem. Voluntas enim non idcirco verumque respicit eodem modo, sed diverso: efficaciter medium, ineffaciter finem. Sicut licet cognitio conclusionis, sit necessariò præmissarum: diverso tamen modo est. Interdum enim circa alteram præmissarum est assensus aut affirmatio: circa conclusionem verò et altera præmissa negatiua deductam, est dissensus aut negatio.

15. Nota tertio, Bonum, ad quod, veluti finem, per providentiam res ordinari possunt, aliud esse rebus intrinsecum, aliud extrinsecum: aliud proprium, & aliud commune: aliud naturale, & aliud supernaturale. Quæ distinctè, maxime locum habet respectu hominum, & angelorum. Inter media quoque, ea præcipue quæ ad finem supernaturalem sunt à Deo posita, quædam sunt communia & remota, quæ sunt omnibus in commune data, siue ad omnium bonum in commune exposita: quale erat quod in primo arente toti humano generi datum erat: quæ etiam est institutio legis seu religionis Christianæ, à qua nullus quantum est ex parte Dei excluditur, & per quam omnes ad finem suum supernaturalem peruenire possunt. Alia sunt media propria, & magis particularia, quæ non omnibus collata sunt: cuiusmodi sunt multa auxilia diuina specialia, & multa vo-

11. Subiectum providentiæ, & obiectum.

12. Finis potest dupliciter intendi per providentiam.

cationes, multaque alia quae sunt specialiter circa plurimos vel à Deo per se, vel per angelos, vel per homines, vel quacunqueratione, per quae illi, circa quos sunt, mouentur in finem.

16
Providentia est multiplex, generalis, specialis, naturalis, supernaturalis, & providentia.

Juxta illam varietatem providentia duplex est, quaedam communis & generalis, quaedam specialis: & utraque habet quosdam gradus. Alia enim maior, alia minor est: quaedam etiam est ad finem naturalem, quaedam ad supernaturalem. Et licet hanc posteriorem per fidem generatim cognoscamus; multa tamen experiuntur non pauci, quae cogant fateri esse providentiam, etiam specialem, ad finem supernaturalem, ad eamque spectant communiter miracula & flagella divina, & beneficia extraordinaria, quorum plurima & in gratiam alicuius aut aliquorum specialiter sunt, & omnibus in commune prodesse possunt.

17
Subordinatio est interferens per providentiam.

Quartò, inter huiusmodi fines, & inter bona per providentiam divina intentam, subordinatio quaedam est: naturalia enim ex intentione Dei referuntur ad supernaturalia: & bona particularium ad bonum Vniuersi: & inter particularia, quae sunt inferiora referuntur ad superiora, & ad magis praecipua: & denique omnia ad Deum ipsum, iuxta illud Proverb. 16. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus: nec vi habet alia veritas, operatur.* Ex quo loco intelligitur Deum, in omnibus quae operatur, seipsum aliquo modo velle, & suam bonitatem amare. Quae dupliciter intelligi potest esse finis divinae providentiae. Primò, tanquam communicanda & ostendenda. Secundo, quatenus divina bonitas, seu beneficentia, & charitas ac benignitas, propter seipsam voluit opera sua, & eorum effectiones, tanquam ipsi convenientes & consentaneas. Non tamen propter se operatur Deus quidquam quasi eo indigens, vel proximè, vel remote. Neque enim Deus suis operibus indiget, ut ratione naturali notum est, & confirmat Apostolus Act. 17. & David Psalm. 15. Sed operatur omnia propter id quod in illis est optimum: optimum autem in illis est, non quòd ipsa sint, sed quòd Dei voluntati & benignitati conueniant, cuius est benefacere & communicare se: Item quòd Deum ostendant & praedicent, sine qua materia laudis eius & gloriae, iuxta illud Psalm. 18. *Caeli enarrant gloriam Dei, &c.*

18

Ipsam quoque totam rerum vniuersitatem, praeterim creaturarum intellectualium, esse finem particularium rerum, quae in ea continentur, affirmat D. Thom. qu. 22. art. 4. in corp. idque rationi est valde consentaneum. Etenim vniuersitas perfectissimum quiddam est, constans ex particularibus bene ordinatis, in quibus sapientia, potentia, & bonitas Dei magis elucet, quam

in singulis partibus. Ideoque vniuersitas tota Deum propinquius attingit, ut finem, quia est perfectius Dei opus, magis conueniens ipsius sapientiae, potentiae, bonitati, in quo est maior divinae bonitatis communicatio, maior diuini honoris & gloriae materia. Quare Deus propter se, & propter suam bonitatem praecipue intendit vniuersitatem rerum, & maxime creaturarum intellectualium, in quibus potissimum Dei bonitas & beneficentia exercentur. Et quemadmodum in homine caetera omnia sunt propter mentem, in qua felicitas ipsa completur: ita totius vniuersi reliquum est propter homines & Angelos: & hi rursus sunt propter Christum, veluti quaedam membra mystica propter caput, & propter praestantissimum omnium rerum: iuxta Apostolum 1. ad Cor. 3. v. ult. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei.*

19

Praeterea in hominibus & Angelis multa considerantur, scilicet natura, gratia, gloria: quorum natura ad gratiam & ad gloriam, gratia item ad gloriam ordinatur. Et in his ipsis creaturis, sicut est aliud aliomelius, & vnum ad aliud valet: ita quod inferius est, refertur ad id quod est melius, & per quod amplius perficitur. Quare natura ad gratiam refertur, & gratia ad gloriam: quemadmodum gratia perficit naturam, & gloria est gratiae consummatio. Singuli quoque tum angeli tum homines, & ordines omnes illosum, ad vnam vniuersitatem creaturarum intellectualium referuntur, non solum secundum esse naturae: sed etiam secundum esse gratiae & gloriae. Ad utrumque autem, nimirum tam ad esse naturae, quam ad esse gratiae & gloriae, Deus media quaedam constituit Angelis & hominibus. Similiterque aliis rebus, causas & adiumenta, siue ut essent, siue ut agerent, comparauit. Atque ista est tota providentiae fauorabilis materia, scilicet propositi fines, & media conuenientia, & res ad suos fines perducenda per media. Circa quae triplex diuina actio versatur: ratio videlicet seu cognitio, constitutio seu decretum voluntatis, & applicatio potentiae, seu exterior executio, quae generatim providentiae nomine comprehendendi possunt ut docet in se D. Thom. quaest. 22. partim artic. 1. partim artic. 3. in corp. utrobique. Alia vero providentiae pars, permittens creaturas à fine sibi conuenienti aberrare, habet pro materia adaequata, circa quam versatur, creaturas aberrantes, aberrationem, & finem seu exitum finalem conuenienter à Deo statutum, quo ipse tandem omnia concludet & ad gloriam suam reducet. Pertinet enim ad Dei gloriam malos, inobedientes & refractarios sibi subicere, & propter peccata punire, iurisque suo laeso victimas illas immolare.

TINO
US
part.